

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมา หลักการและเหตุผล

ยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศในแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 12 นี้ ได้สะท้อนสถานการณ์ของประเทศทางด้านสังคมโดยจะเห็นว่าโครงสร้างประชากรเปลี่ยนแปลงเข้าสู่การเป็นสังคมสูงวัย แต่ยังคงมีปัญหาทั้งในเชิงปริมาณและคุณภาพของประชากรในทุกช่วงวัย เนื่องจากกลุ่มผู้สูงอายุวัยกลางและวัยปลายมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้น สะท้อนถึงภาระค่าใช้จ่ายด้านสุขภาพที่เพิ่มมากขึ้นขณะที่ผู้สูงอายุจำนวนมาก ยังมีรายได้ไม่เพียงพอในการยังชีพ ผู้สูงอายุมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นจาก 10.3 ล้านคน (ร้อยละ 16.2) ในปี 2558 เป็น 20.5 ล้านคน (ร้อยละ 32.1) ในปี 2583 การเพิ่มขึ้นของผู้สูงอายุวัยกลางและวัยปลายจะส่งผลต่อภาระค่าใช้จ่ายในการดูแลที่เพิ่มสูงขึ้น แม้ผู้สูงอายุมีส่วนร่วมในกำลังแรงงานเพิ่มขึ้น แต่มีรายได้ไม่เพียงพอกับค่าใช้จ่าย เนื่องจากมีการออมน้อย และแหล่งรายได้หลักร้อยละ 78.5 ของรายได้ทั้งหมดมาจากการเกื้อหนุนของบุตร

ปัจจุบันกลุ่มผู้สูงอายุ ถือเป็นกลุ่มที่มีสัดส่วนของผู้ประสบภาวะยากลำบากสูงกว่าวัยอื่นทั้งหมด ความยากจนขาดแคลนรายได้จากการมีอาชีพที่มั่นคง เป็นปัจจัยแรก ที่นำมาสู่ภาวะดังกล่าว เนื่องจากผู้สูงอายุส่วนใหญ่ไม่ได้ทำงาน ไม่มีหลักประกันทั้งในรูปแบบ เงินบำนาญ เงินออม และมีโอกาสจำกัดที่จะทำงานภาคแรงงานในระบบ เนื่องจากมีการศึกษาน้อย การขาดความชำนาญในการใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ การมีจำนวนบุตรที่จะเป็นผู้ให้การเกื้อหนุนด้านการเงินลดลงเป็นลำดับ ประกอบกับ ความเสื่อมของสภาพร่างกายตามวัยและโรคร้ายที่มากขึ้น ก่อให้เกิดภาวะการพึ่งพาที่สูงขึ้นและมีความต้องการการดูแลระยะยาวจากสังคม จำเป็นอย่างยิ่งที่คนรุ่นหลังจะต้องให้ความสำคัญในการยกย่องให้การดูแล สุขภาพจิต สุขภาพกายให้มีคุณภาพชีวิตที่ดี เป็นการเชิดชูเกียรติให้ผู้สูงอายุ สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมอย่างมีความสุข

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) ซึ่งมีหน้าที่ริเริ่ม ผลักดัน กระตุ้น สนับสนุน และร่วมกับหน่วยงานต่างๆ ในสังคม ในการขับเคลื่อนกระบวนการสร้างเสริมสุขภาพ เพื่อให้คนไทยมีสุขภาพดีครบ 4 ด้าน กาย จิต ปัญญา สังคม และร่วมสร้างประเทศไทยให้น่าอยู่ โดยโครงการศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อภาวะผู้นำของผู้นำกลุ่มอาชีพผู้สูงอายุ นี้ จึงสอดคล้องกับวิสัยทัศน์ ของ สสส. ที่ระบุไว้ว่า “ทุกคนบนแผ่นดินไทยมีขีดความสามารถ สังคม สิ่งแวดล้อม ที่เอื้อต่อสุขภาวะ” และสัมพันธ์กับ พันธกิจ ที่ระบุไว้ว่า “จุดประกาย กระตุ้น สาน และเสริมพลังบุคคล และองค์กรทุกภาคส่วน ให้มีขีดความสามารถ และสร้างสรรค์ ระบบสังคมที่เอื้อต่อการมีสุขภาวะ การพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ คือ การกำหนดแนวทางหรือกิจกรรมที่ส่งเสริม ให้ผู้สูงอายุมีความพอใจในชีวิต ความเป็นอยู่ที่ดี มีสุขภาพกายและใจที่ดี มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น คุณภาพชีวิตที่ดีนั้นประกอบด้วย 4 ด้าน คือ

- 1) คุณภาพชีวิตด้านกาย ได้แก่ โครงสร้างทางร่างกายและสุขภาพร่างกาย รวมถึงด้านบุคลิกภาพด้วย
- 2) คุณภาพชีวิตด้านจิตใจ ได้แก่ สภาพจิตใจและสุขภาพจิต รวมถึงด้านคุณธรรมและจริยธรรมด้วย
- 3) คุณภาพชีวิตด้านสังคม ได้แก่ สถานะทางสังคม ยศ ตำแหน่ง เกียรติยศชื่อเสียง การยอมรับนับถือ รวมถึงการมีมนุษยสัมพันธ์กับผู้อื่นด้วย
- 4) คุณภาพชีวิตด้านเศรษฐกิจ ได้แก่ สถานะทางเศรษฐกิจการเงินและรายได้ที่มั่นคง มีแนวคิดพื้นฐานที่ว่า ผู้สูงอายุในชนบทยังเป็นบุคคลที่มีคุณค่า มีความสามารถในการที่จะทำสิ่งที่ เป็นประโยชน์ต่อสังคมได้ และมีความพร้อมในการที่จะนำศักยภาพที่มีอยู่นั้น มามีบทบาท “เป็นผู้ให้” กับชุมชนและสังคมได้ ประกอบกับผู้สูงอายุในชนบทเองก็มีความต้องการที่จะช่วยเหลือชุมชนและต้องการที่จะมีกิจกรรมร่วมกับ

สังคมตามกำลังและศักยภาพที่มีอยู่ ซึ่งการแสดงบทบาทขึ้นอยู่กับความถนัด ความสามารถ และประสบการณ์ ที่ผู้สูงอายุมีในแต่ละบุคคลหรือที่เราเรียกว่า “ภูมิปัญญาของผู้สูงอายุ” และโดยลักษณะทางสังคมและวัฒนธรรมของสังคมชนบทซึ่งมีความแตกต่างกับสังคมเมือง เพราะชนบทยังเป็นสังคมที่ให้ความสำคัญและเคารพยกย่องนับถือผู้อาวุโส มีความสัมพันธ์ทางสังคมสูงเพราะผู้สูงอายุในชนบทมีการดำเนินชีวิตอย่างต่อเนื่องในสังคมชนบทเดียว การตั้งบ้านเรือนจะอยู่กันเป็นกลุ่ม มีความผูกพันกับครอบครัวและเครือญาติ ซึ่งความสัมพันธ์ทางสังคมของผู้สูงอายุเหล่านี้ ทำให้ผู้สูงอายุในชนบทยังคงมีบทบาทต่อชุมชนนอกจากบทบาทในครอบครัว (วิธนา ศิริสุข, 2542, น.87)

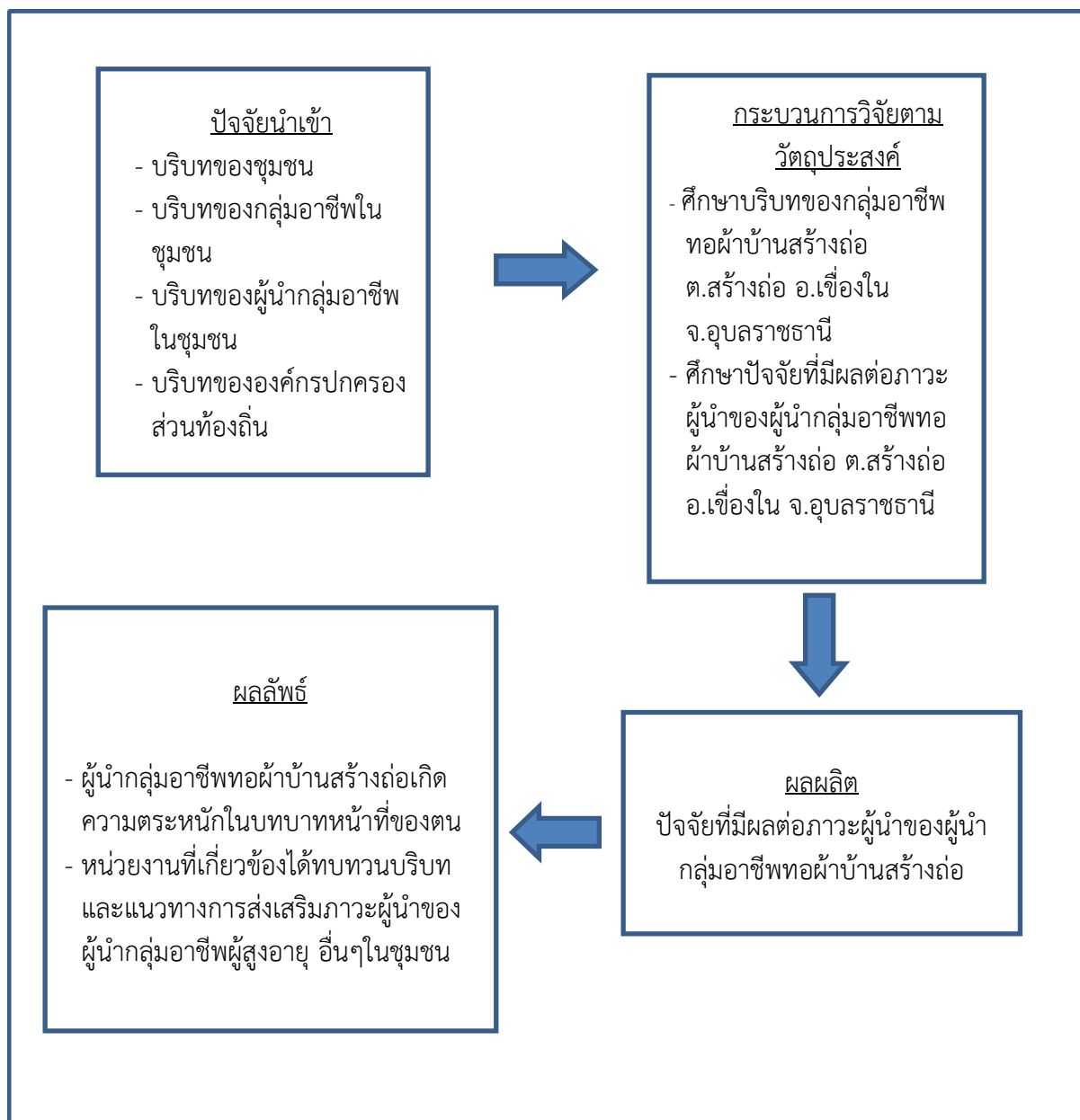
การส่งเสริมพัฒนาากลุ่มอาชีพเป็นนโยบายแก้ไขปัญหาความยากจนโดยส่งเสริมการรวมกลุ่ม เพื่อร่วมกันพัฒนาการประกอบอาชีพ ทั้งด้านเทคนิควิธีการผลิตการพัฒนาผลิตภัณฑ์ การส่งเสริมการตลาดมุ่งไปยังชุมชนเพื่อสร้างชุมชนให้เข้มแข็งพึ่งตนเองได้ ประชาชนมีส่วนร่วมในการสร้างรายได้ด้วยการนำทรัพยากร ภูมิปัญญาท้องถิ่นมาพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์และการบริการที่มีคุณภาพก่อให้เกิดรายได้กลับสู่ชุมชน เมื่อมีการเปลี่ยนแปลงเป็นรูปแบบของธุรกิจมากขึ้น จนบางกรณีล้าหลังแนวคิดเดิมจนกลายเป็นการมุ่งเฉพาะผลประโยชน์ด้านกำไรเท่านั้น ส่งผลให้รากฐานของชุมชนอ่อนแอตามไปด้วย ท่ามกลางการแข่งขันในปัจจุบันนี้ และ ความมุ่งมั่นตั้งใจร่วมกันของผู้คนอย่างเดียวย่อมไม่ทำให้ชุมชนบรรลุเป้าหมายที่ต้องการได้โดยง่าย จำเป็นต้องมีการปรับกระบวนการทำงานมาหาทางให้สอดคล้อง และเท่าทันธุรกิจโดยทั่วไปด้วย การตรวจสอบถึงองค์ความรู้ที่จำเป็นในการทำธุรกิจนั้น ทั้งในด้านทฤษฎีและการปฏิบัติ

การพัฒนาชุมชนเพื่อเพิ่มขีดความสามารถการดำเนินธุรกิจชุมชนให้มีความเจริญเติบโต อย่างมีคุณภาพ มีความมั่นคงแข็งแรง และสามารถยืนหยัดบนพื้นฐานของกลุ่มได้นั้น กลุ่มต้องมีผู้นำที่เข้มแข็งเป็นผู้นำ ในการบริหารจัดการที่ดี ช่วยเพิ่มผลผลิตและคุณภาพผลิตภัณฑ์ที่ได้จากชุมชน ทำให้ธุรกิจชุมชนสามารถแข่งขันได้และสามารถสร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจควบคู่ไปกับการรักษาสมดุลทางสังคม และวัฒนธรรมที่เป็นรากฐานของท้องถิ่น อีกทั้งรักษาสภาพแวดล้อมและทรัพยากรที่ชุมชนอยู่ได้อย่างยั่งยืน

การพัฒนาอาชีพในผู้สูงอายุ เป็นรูปแบบหนึ่งในการพัฒนาคุณภาพชีวิตกลุ่มสูงอายุด้านเศรษฐกิจ เพื่อเตรียมความพร้อมในการเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุอย่างมีคุณภาพ ซึ่งจากการลงพื้นที่ ต.สร้างถ่อ อ.เขื่องใน จ.อุบลราชธานี ได้พบกลุ่มอาชีพทอผ้า ซึ่งสมาชิกในกลุ่มนี้ทั้งหมดเป็นผู้สูงอายุ ที่รวมตัวกันเพื่อจัดตั้งเป็นกลุ่มอาชีพทอผ้า และจากการสอบถามจากนักวิชาการของ อบต. และผู้นำของกลุ่ม ทำให้ทราบว่าในพื้นที่ตำบลนี้มีกลุ่มอาชีพอยู่หลายกลุ่ม แต่ไม่ค่อยประสบความสำเร็จในการรวมกลุ่มเพื่อสร้างอาชีพเท่าไรนัก แต่กลุ่มอาชีพทอผ้านี้ซึ่งมีสมาชิกเป็นผู้สูงอายุทั้งหมดกลับมีความเข้มแข็งเป็นอย่างมาก

ดังนั้นผู้วิจัย จึงเห็นว่าควรทำการศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อภาวะผู้นำของผู้นำกลุ่มอาชีพทอผ้าของตำบลสร้างถ่อนี้ โดยมุ่งศึกษาเพื่อให้เห็นปัจจัยต่างๆที่ส่งผลต่อตัวผู้นำของกลุ่มอาชีพนี้ ซึ่งจะนำไปสู่การสร้างเป็นรูปแบบหรือหลักปฏิบัติเพื่อการคัดเลือกผู้ที่มีความเหมาะสม อันจะนำมาซึ่งความเข้มแข็ง และก่อให้เกิดเป็นกลุ่มที่สามารถพัฒนาอาชีพและรายได้ต่อไปอย่างยั่งยืน

กรอบแนวคิด

วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. เพื่อศึกษาบริบทของกลุ่มอาชีพทอผ้าบ้านสร้างถ่อ ต.สร้างถ่อ อ.เขื่องใน จ.อุบลราชธานี
2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อภาวะผู้นำของผู้นำกลุ่มอาชีพทอผ้าบ้านสร้างถ่อ ต.สร้างถ่อ อ.เขื่องใน จ.อุบลราชธานี

กลุ่มเป้าหมาย

1. ผู้นำกลุ่มอาชีพผู้สูงอายุ โดยวิธีเจาะจงเลือก ประธานกลุ่มอาชีพทอผ้าบ้านสร้างถ่อ
2. สมาชิกกลุ่มอาชีพทอผ้าบ้านสร้างถ่อ ต.สร้างถ่อ อ.เขื่องใน จ.อุบลราชธานี

3. กลุ่มผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการส่งเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ ต.สร้างถ่อ อ.เขื่องใน จ.อุบลราชธานี

พื้นที่ดำเนินการ

ดำเนินการศึกษาในพื้นที่ ต.สร้างถ่อ อ.เขื่องใน จ.อุบลราชธานี

ผลที่คาดว่าจะได้รับ

1. ได้รับทราบบริบทของกลุ่มอาชีพทอผ้าบ้านสร้างถ่อ ต.สร้างถ่อ อ.เขื่องใน จ.อุบลราชธานี
2. ได้รับทราบปัจจัยที่มีผลต่อภาวะผู้นำของผู้นำกลุ่มอาชีพทอผ้าบ้านสร้างถ่อ ต.สร้างถ่อ อ.เขื่องใน จ.อุบลราชธานี